

Wandelen voor vrede. In het oorlogshongerige jaar 2026 klinkt het op zijn best naïef - zo niet ronduit gevaarlijk. En toch vertrekken vredesactivisten uit heel Europa te voet met de peacewalk (TM) op weg naar de stad van vrede en de moeder van alle conflicten: Al-Quds, of Jeruzalem. Het is een initiatief van theoloog en activist Rikko Voorberg, die samen met zijn vrouw en kinderen te voet en in een omgebouwde bus zal reizen.

Supersonische raketten

Dit zijn gewelddadige tijden. Het militarisme in Europa is niet alleen met volle kracht teruggekeerd, maar lijkt nu ook volledig genormaliseerd. Oorlog is vanzelfsprekend geworden. De vraag lijkt niet langer te zijn of maar wanneer de Derde Wereldoorlog zal uitbreken. Geen enkele politicus die zichzelf serieus neemt durft nog steeds te spreken over iets anders dan militaire opties. Als diplomatie al een vies woord is geworden, is pacifisme nu niets minder dan een vloek.

Ondertussen beleeft de wapenindustrie een gouden eeuw. Het lijkt erop dat elke amateur een verdachte drone kan lanceren. En alsof kunstmatige intelligentie een gewetenloze moordmachine is geworden die van alles en iedereen een doelwit maakt.

Angstaanjagende wapens worden ontwikkeld. China bouwt bijvoorbeeld supersonische nucleaire raketten die rechtstreeks door de atmosfeer worden afgevuurd, vrij door de ruimte kunnen navigeren en vervolgens een denkbaar raketschild sneller kunnen doorboren dan we ons kunnen voorstellen. Bijzonder alarmerend is het feit dat het laatste nucleaire non-proliferatieverdrag is verlopen. De Verenigde Staten zullen alleen met Rusland gaan zitten als China zich bij de tafel voegt, maar Peking weigert. Wat moet een gewone wereldburger hier tegenover doen? Op zijn minst, niet in stilte afwenden van het nieuws. Maar dat is precies wat de overgrote meerderheid doet. Het is stil - veel te stil. En toch zijn dergelijke verdragen nooit bedacht op initiatief van wereldleiders. Het is massaprotest dat macht forceert en corrigeert.

De chokegreep van de NAVO

Waar defensie vroeger een paar jaar geleden de favoriete begrotingspost was om te bezuinigen, praten zelfs de kleinste landen nu terloops over miljarden. Met de opgelegde NAVO-doelstelling van 5 procent van het BBP heeft Trump Europa in een wurggreep gelegd. Niet alleen worden NAVO-lidstaten gedwongen om tientallen miljarden aan wapens te kopen van Amerikaanse (en Israëlsche) wapenreuzen; we zijn ook nog afhankelijker van Donald en Bibi voor onze veiligheid. Het is één ding als alle overheidsservers vanuit Washington kunnen worden uitgeschakeld. Het is iets heel anders als, vanwege een Amerikaanse weigering om een software-update te verstrekken, de kruisraketten van onze F-35's niet kunnen worden gelanceerd - en als, met een enkel commando van Israël, al onze bewakingssoftware kan worden uitgeschakeld.

Het resultaat? We durfden al weinig te zeggen - maar nu helemaal niets - tegen Trump en zijn bondgenoten. Geen enkele regeringsleider spreekt nog steeds over de massale mensenrechtenschendingen in de VS of Israël. Alles is immers zogenaamd toegestaan in de strijd tegen de grote vijand Rusland, dat naar verluidt op zoek is naar de vernietiging van Europa. Ondertussen spreekt de Amerikaanse Nationale Veiligheidsstrategie expliciet over de beoogde ondergang van de EU en pleit ze openlijk voor steun voor extreemrechtse "verzetsbewegingen". Israël staat ondertussen al lang bekend om het steunen van antisemitische en fascistische partijen in heel Europa. Een handig neveneffect van deze NAVO-wurggreep is dat Europese regeringen zo hard bezuinigen op wat er nog over is van de verzorgingsstaat dat de ontevredenheid van het publiek alleen maar toeneemt, waardoor burgers nog vatbaarder wordt voor eremrechts populisme, wat "buitenlanders" en "fortuinzoekers" de schuld geeft. Dit zijn de mensen die op de vlucht zijn voor geweld, die al de dupe zijn van alles - en Voorberg kent hun verhalen maar al te goed.

We Brengen Ze

Te midden van dit alles wil Rikko Voorberg op pad. Met een vredeswandeling. Amsterdammer van het Jaar 2024 is geen onbekende voor radicale en tegendraadse ideeën. In 2016 startte hij, als reactie op de weigering van Nederland om het overeengekomen aantal vluchtelingen uit Griekenland op te nemen, de actie 'We gaan ze halen'. Samen met twee andere initiatiefnemers en vele vrijwilligers huurde hij een bus, zamelde hij geld in en reisde hij - samen met tal van vrijwillige chauffeurs - naar de Griekse eilanden, met het expliciete doel om aan te tonen dat ontvangst geen natuurwet is, maar een politieke keuze. De actie was gebaseerd op het idee dat Europese staten juridische en morele ruimte hebben om mensen in staat te stellen veilig te reizen, maar er opzettelijk voor kiezen om het niet te gebruiken, waardoor mensen in beweging zijn omgezet in politieke onderhandelingsfiches in Brussel en een lucratief bedrijfsmodel voor mensensmokkelaars.

Uiteindelijk werd niemand teruggebracht: de actie werd geblokkeerd. Die zeer legale belemmering maakte deel uit van de boodschap - het maakte zichtbaar hoe beleid actief voorkomt dat mensen worden gered uit overvolle, onmenselijke kampen, zelfs als de burgers zelf de verantwoordelijkheid proberen te nemen. We zagen hetzelfde toen Ter Apel volledig overvol raakte. Mensen met tenten of logeerkamers thuis werden afgewezen. De "asielcrisis" is opzettelijk ontworpen als een crisis. Het leidt gemakkelijk af van administratief falen en de voortdurende neoliberale ontmanteling van de samenleving.

Wandeling van schaamte

In 2018 lanceerde Voorberg de Walk of Shame, waarbij hij met kleine groepen uit heel Europa langs de brute interne en externe grenzen van Europa reisde - de harde scheidslijn over de Balkan tussen landen die geen deel uitmaken (mogen te zijn) van de EU.

In lijn met de aanwezigheidstheorie is het doel niet om volkomen behoeftige mensen in beweging tegen te komen in de ongelijke rollen van helper en geholpen, maar om naast de ander te staan als een gewoon mens - in schaamte en schuldgevoel. Door met lege handen te komen, krijgt de ander de kans om ze te vullen. Op deze manier vindt een vorm van interpersoonlijke herstellende rechtvaardigheid plaats.

Aanwezigheidstheorie vindt zijn oorsprong bij de Nederlandse theoloog Andries Baart (1952-2023), voormalig hoogleraar zorgethiek en zorgfilosofie aan de Universiteit Utrecht. Volgens Baart begint goede zorg met nabijheid en aandacht - niet met protocollen of oplossingen. Het gaat over bij de ander zijn, jezelf laten beïnvloeden door hun realiteit, tijd nemen en de relatie centraal stellen. Precies wat zo pijnlijk ontbreekt in de hedendaagse zorg en samenleving. Uit deze aanwezigheid kan verantwoordelijke actie voortkomen - niet om iemand te "repareren", maar om recht te doen aan wat er echt op het spel staat. Baart wordt beschouwd als een van de belangrijkste grondleggers van de hedendaagse pastorale zorg.

Zonder het te beseffen, had ik de principes van de aanwezigheidstheorie al jaren beoefend in mijn werk als journalist. Hoewel ik nooit journalistiek of psychologie heb gestudeerd, heb ik als correspondent al snel geleerd wat het echt betekent om een ander te ontmoeten en te luisteren. Toen een moeder sprak over de dood van haar kleine kinderen, of wanneer een zesjarig kind met het lichaam van een peuter haar laatste adem letterlijk in mijn armen haalde, was volledig aanwezig zijn alles wat ik kon bieden. Niet mijn opleiding, maar die

momenten hebben me gemaakt tot wie ik ben. Ze leerden me hoe ik Gods licht in de diepste duisternis kon brengen. Precies zoals Voorberg en zijn vrouw Joanne Zwart keer op keer voor mij hebben gedaan.

De brute binnengrenzen van Europa

In 2021 had ik het voorrecht om met Voorberg en twee anderen naar Bosnië te reizen. Wat ik daar zag tarte de verbeelding. In de loop der jaren had ik als correspondent veel vluchtelingenkampen bezocht in Libanon, bezet Palestina, Jordanië, Irak, Tunesië en Oeganda. Er was altijd op zijn minst een minimale vorm van (internationale) hulp geweest. Niet hier, in dit verloren niemandsland. Afgezien van een paar verarmde Bosniërs, konden deze mensen - inclusief kinderen - op geen enkele hulp vertrouwen. Integendeel. Ze werden opgejaagd door drones, motorfietsen, milities, honden en wilde dieren. Zelfs het gebruik van telefoons als navigatiehulpmiddelen of zaklampen in de donkere bossen betekende achtervolging, arrestatie, mishandeling en illegale deportatie. Op de vele uitgestrekte begraafplaatsen van Bosnië waren overal dezelfde groene plastic grafstenen te vinden - vaak naamloze graven van mensen in beweging die gewoon verdwenen of werden gedood door door de EU gesanctioneerd geweld terwijl ze opnieuw probeerden "de grote oversteek" van Bosnië naar Kroatië te maken.

Links: Rikko Voorberg. Rechts: Milyar (18) in de Bosnische grensstad Bihać - hij is al zes jaar onderweg. Aan de telefoon: een foto van hoe hij eruit zag toen hij wegging. Mounir Samuel

Tijdens de grensreis ontmoette ik Irakezen, Syriërs, Afghanen en Pakistanen die al jaren onderweg waren. Volgens elk principe van het internationaal recht hadden de meesten van hen recht op asiel. Dat is precies de reden waarom ze werden belemmerd op de meest brute en inventieve manieren die je je kunt voorstellen. Mannen die als jonge kinderen hun ouderlijke huizen hadden verlaten, klampten zich als uitgehongerde skeletten aan mijn schouder, huilend om hun moeders. Al die jaren hadden ze geen onderwijs, werk, gezond voedsel, onderdak, normaal familiecontact of menselijke waardigheid gekend. Het was daar en toen dat ik leerde: als je mensen als honden behandelt, moet je niet verbaasd zijn als sommigen van hen beginnen te blaffen.

Die wandeling van schaamte veranderde me als mens en als denker. Toegegeven, ik was van tevoren behoorlijk kritisch geweest. Ik was bang om "traumaporno" te plegen onder het mom van blanke schuld. Maar ik leerde al snel dat die schouder het belangrijkste was dat ik te bieden had. Het feit dat we niet wegkeken van de verschrikkingen van het Europese migratiebeleid, dat we ons niet afkeerden van ongewassen lichamen met littekens van

Europese milities en etterende huidziekten, stelde deze mannen en vrouwen in staat om de mensen te zijn die we als samenleving weigeren in hen te zien. En wees gerust: toen de situatie het vroeg, gingen we nog steeds boodschappen doen of medische hulp zoeken.

Een stap naar vrede

En nu is er de peacewalk. Omdat het voelt alsof we vrede opnieuw moeten leren - alsof we zijn vergeten wat het betekent en wat het collectief van ons vraagt. Groepen gaan vanuit verschillende Europese steden op deze moderne bedevaart. Onderweg zullen ze vredesactivisten en lokale vredesinitiatieven ontmoeten. Samen hopen ze vrede te "heruitvinden", zelfs als dat tot wrijving en spanning leidt.

Iedereen is welkom om mee te doen, en nee - het hoeft niet te voet te zijn. Je kunt een uur, een dag of een week lopen; voltooi de hele bedevaart of doe mee aan het einde - wat dat einde ook mag zijn in deze voortdurend veranderende wereld van blokkades en grenzen. Want hoewel Al-Quds/Jeruzalem het doel is, weten Voorberg en zijn metgezellen niet of het uiteindelijk haalbaar zal zijn. Je kunt ook een slaapplek aanbieden, een vredesfestival organiseren, geld doneren, helpen met PR en media, netwerken of praktische ondersteuning. Een peacewalk brengt nogal wat grondwerk met zich mee.

Op naar Den Haag

Geen goede actie is zonder controverse. Maar een vredeswandeling naar Jeruzalem lokt zeker reacties uit. Daarom begeleid ik Op een ijzige januaridag Voorberg naar de zelfbenoemde "stad van vrede en gerechtigheid", Den Haag, om advies in te winnen bij voormalig minister en VN-gezag Jan Pronk.

Pronk is een van de laatste old-school staatslieden met echt staatsmanschap. Tegelijkertijd heeft hij activisme nooit afgeleerd. Als een van de weinige overgebleven politieke zwaargewichten in Nederland blijft hij zich uitspreken tegen alles wat vandaag terecht onrecht kan worden genoemd - dat met een passie en vuur dat ik in mijn eigen generatie vaak mis.

. Regeringsconferentie in het Catshuis in Den Haag, maart 1975. Tweede van links: Jan Pronk, met eerste premier van Suriname Henck Arron en premier Joop den Uyl (Nationaal Archief).

Hij luistert aandachtig naar Voorbergs persoonlijke reis naar de peacewalk. Het idee van een pelgrimstocht naar Al-Quds/Jeruzalem kwam niet uit het niets. Het werd geïnspireerd door de Israëlische Maoz Inon, wiens ouders op 7 oktober door Hamas werden vermoord, en de Palestijnse Aziz Abu Sarah, wiens broer een week na zijn vrijlating stierf als gevolg van Israëlische marteling en wiens veel familieleden werden vermoord.

“Als we een andere toekomst willen, moeten we er zelf aan beginnen - niemand anders zal het voor ons doen. We moeten samen opstaan, zowel Palestijnen als Israëli's, tegen wat de macht in deze wereld doet”, citeert Voorberg de twee vredesactivisten, voordat hij verder gaat met Inon's inmiddels beroemde zin: “Mijn ouders zullen geen slachtoffer zijn van oorlog, maar van een vrede die nu begint.”

Een nieuw pad naar dit soort denken is nodig. Dat pad wordt stap voor stap gevormd door Voorberg en zijn metgezellen. Beweging is letterlijk. “Het is zo belangrijk om nu te vertragen, in een tijd waarin we gedwongen worden om enorm te versnellen”, legt hij uit. “Om contact te maken met mensen die een stip aan de horizon hebben gezien - dat 'ik heb een droom' van Dr. King, maar op een andere plaats - en om met elkaar te praten over hoe we leren actief voor vrede te werken: persoonlijk, collectief en politiek.”

De wandeling begon al op 31 januari in Finisterre, Spanje - het beroemde eindpunt van de Camino de Santiago. Op 25 april klinkt het startsignaal in Nederland; op 1 mei in Parijs; op 18 mei in Berlijn; en op 21 mei in Polen. Geleidelijk komen de groepen samen, met mensen die zich individueel of in groepen aansluiten of vertrekken langs een route die dwars door de Balkan snijdt - waar velen nog dagelijks leren wat vrede is, terwijl ze ook de gevolgen van oorlog ervaren. Van daaruit gaat de reis verder door de broeies van Turkije naar Syrië, waar echte vrede nauwelijks aanwezig is, verder naar het “beloofde land”, wat voor de meeste Palestijnen in de eerste plaats het “gestolen land” betekent.

Geen gerechtigheid, geen vrede

Met zijn Peace Walk hoopt Voorberg lokale vredesinitiatieven en -bewegingen te versterken en diegenen te ondersteunen die streven naar “rechtvaardigheid, vrijheid en gelijkheid voor iedereen tussen de rivier en de zee”. “We hebben hun verhalen nodig; ze hebben onze steun nodig”, zegt hij - vooral omdat die verhalen “ook het perspectief hier in Europa kunnen herstellen.” Dat burgers zelf actie moeten ondernemen lijkt voor Voorberg geen vraag meer.

"De meesten van ons hebben terecht het vertrouwen verloren dat overheden of de politiek ervoor zullen zorgen. Ze praten over vrede, maar sturen wapens en financieren oorlog."

Pronk knikt instemmend. "Vrede is een ander woord geworden voor overwinning."

"Ja - afschuwelijk," roept Voorberg uit. Hij hoopt dat we "conflicten opnieuw kunnen definiëren": niet een van de strijdende partijen kiezen, maar als een blok staan met een radicale boodschap voor vrede tegen alle strijdende partijen. Wat natuurlijk - zelfs voor mij - allerlei bezwaren opwerpt. Omdat wandelen voor vrede in deze tijd - is dat niet hopeloos naïef? En hoe zit het met geen gerechtigheid, geen vrede?

Dit zijn onder andere de vragen die ons doen zitten met open notitieboekjes tegenover Pronk. Voorberg, in de hoop zijn antwoorden beter te verwoorden. Ik ben benieuwd wat hun gedeelde formulering zal zijn.

Pronk reageert onmiddellijk positief op het idee. Hij stelt namen en organisaties voor, noemt lokale actiegroepen en grote denkers. Hij stelt ook kritische vragen.

"Benoemen mensen je wandeling een kruistocht?" Vraagt hij Voorberg botweg.

"Ja, dat doen ze. En tegelijkertijd: als je het tegenovergestelde van een kruistocht wilt brengen, moet je misschien het tegenovergestelde van een kruistocht doen," antwoordt Voorberg kalm. "Dat we specifiek over Al-Quds spreken, helpt een beetje - net zoals de diversiteit van mensen die deelnemen aan onze peacewalk helpt. Maar", vervolgt hij, "is het woord vrede besmet geraakt voor al diegenen die met alle recht actief in opstand komen tegen genocide. Hoe ga je om met de spanning tussen vrede en gerechtigheid?"

Zonder direct te antwoorden, kijkt Pronk naar de flyer voor hem. "Je schrijft hier: 'Vrede kan worden geleerd.' Waarom schrijf je niet: 'Vrede kan worden geleefd'? Het is maar één letter verschil..."

Het is een scherpe observatie, maar Voorberg ziet zijn reis nog steeds primair als een school. Omdat we in Europa de betekenis van vrede zijn vergeten.

"Maar wat zeg ik tegen de Palestijn die roept: 'praat niet met me over vrede - gerechtigheid moet worden gedaan'?" Voorberg probeert het nog een keer.

"Eerlijk genoeg," antwoordt Pronk. "Dat is volkomen eerlijk."

Ik besluit in te grijpen. "Laat me het slijpen," zeg ik. "Mijn generatie is erg moralistisch en cynisch. Ze zien een actie snel als te zacht, te kumbaya. Dus ze zullen je snel zien" - ik wijs naar Voorberg - "als een stel hippies, die vrolijk naar Jeruzalem marcheren. Volledig naïef, niets bereikend, terwijl Palestijnen in Gaza sterven." Ik zeg het zo bot als ik kan. "Wat zou je reactie zijn?" Ik vraag Pronk. "Aan stemmen van mijn generatie?"

"Het is een vorm van verzet," antwoordt Pronk onmiddellijk. "Je kunt ergens van weglopen, of ergens naar toe lopen. Je kunt protesteren door te lopen. Je doet dat geweldloos, maar je loopt - je laat iets zien. En terwijl je loopt, mobiliseer je een beweging: je voert gesprekken, betreft mensen. Gandhi liep door India en kreeg een enorme aanhang. King deed hetzelfde in Selma en op de lange mars naar Washington."

Daarom, legt Pronk uit, gaat hij nooit naar Amsterdam op Herdenkingsdag, 4 mei. In plaats daarvan gaat hij naar Waalsdorp. "Daar loop je naar het gedenkteken. Ik hou van dat woord - om te herdenken. Het betekent niet hetzelfde als het herinneren van het verleden. Herdenking is actieve herinnering in het heden - dan is het er nog steeds. Maar wandelen - wandelen is de eenvoudigste vorm van protest, en ook de meest zichtbare. Dat zou mijn reactie zijn op de cynische opmerking: 'Het helpt toch niet.' Maar stilzitten en niets doen in plaats van lopen helpt nog minder. Juist?"

We lachen allemaal.

Pronk biedt een cruciaal advies. "Zeg gewoon: 'Ik vraag niet om je steun. Ik vraag alleen dat je me niet in de weg staat.'"

En misschien is dat in deze tijden van interne conflicten binnen vredesbewegingen en activistische kringen - waar we constant de neiging hebben om elkaar te meten en te

beoordelen - misschien wel het belangrijkste advies van allemaal: iedereen toestaan te doen wat ze kunnen, op de manier die hen uitkomt, zolang er maar een stap wordt gezet.

De kracht van beweging

"Met een peacewalk als deze zet je iets in gang. Wat die beweging is en waar het toe leidt, kun je niet van tevoren weten", zegt Pronk resoluut tegen Voorberg, die zichzelf al allerlei doelen heeft gesteld en vooral wil weten hoe hij de gewenste sociale en politieke verandering teweeg kan brengen.

"Ontwikkeling is mijn vakgebied", zegt de veteraan, die in verschillende kabinetten heeft gediend, met name als minister van Ontwikkelingssamenwerking (1973-1977, 1989-1998). "En ontwikkeling betekent verandering. Het proces is belangrijker dan het resultaat. Er is sowieso nooit een definitieve uitkomst. Het proces vormt een uitkomst die je niet van tevoren volledig moet proberen te definiëren. Het zal gebeuren. Je zou niet al moeten nadenken over wat de uitkomst moet zijn. Want dan is het proces voorbij - het is voorbij - terwijl het altijd doorgaat of nog moet beginnen. Je zet de ene stap, dan de andere; je begint te lopen... het einde is nooit bereikt - dat is hooguit een rustplaats. Het is geen toeval dat je het een bedevaart noemt. Pelgrims gaan verder."

"Ja," is Voorberg het daarmee eens. "Ze denken al aan hun volgende bedevaart als ze aankomen."

"Precies. Je bent een pelgrim voor het leven."

Opnieuw komt Gandhi's beroemde Zoutmars van 1930 naar boven. "Je begint, en dan mobiliseert het zichzelf. Gandhi begon alleen te lopen. Hij zei: 'Ik zal lopen, en wie wil mag meedoen.'"

"Oh echt? Ik ken alleen de miljoenen van de Salt March", zegt Voorberg verbaasd.

"Ja, maar zo begon het niet." Gandhi vertrok op 12 maart 1930 vanuit Sabarmati met 78 volgers. In de weken die volgden, sloten duizenden zich aan langs de route. Toen Gandhi op 6

april 1930 symbolisch zout maakte, volgden tienduizenden in heel India zijn voorbeeld door de zoutwetten te overtreden. Uiteindelijk namen miljoenen Indiërs indirect deel door de actie te ondersteunen, te verspreiden of deel te nemen aan andere vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid. De druk op de Britse koloniale macht nam gestaag toe.

"Neem gewoon die eerste stap en laat anderen meedoen."

Dromen van een uitgestrekte zee

Nadat Pronk is vertrokken, lopen Voorberg en ik - beiden opgetogen - naar de tramhalte. We voelen ons geïnspireerd. Pronk is iemand die, ondanks zijn scherpe blik en vlijmscherpe analyses, altijd is blijven geloven in de kracht van verandering. Zijn vuur helpt me keer op keer nieuwe stappen te zetten en om nieuwe initiatieven zoals deze aan te gaan.

Ik vertel Voorberg over mijn idee voor de ARC-nieuwsbrief. Enthousiast en enigszins emotioneel, citeert hij een regel die vaak wordt toegeschreven aan Antoine de Saint-Exupéry, auteur van De Kleine Prins:

Als je een schip wilt bouwen, trommel dan geen mensen om hout te verzamelen, het werk te verdelen en bevelen te geven. Leer hen in plaats daarvan te verlangen naar de eindeloze onmetelijkheid van de zee."

De Kleine Prins vliegt weg, Antoine de Saint-Exupéry (©)

Laat de peacewalk zijn eigen ark zijn - groot of klein. Zonder van tevoren te weten hoeveel handen (en voeten!), planken of spijkers er zullen zijn. Begin gewoon met bouwen - in die droom van een eindeloze, onmetelijke vrede. Wat en waar dat ook mag zijn.

Meer informatie over de Peace Walk en de vele manieren waarop je er deel van kunt uitmaken? Klik [HIER](#).

Deze verhalen zijn niet geschreven met of door AI. Met een betaald lidmaatschap geef je dit initiatief de tijd en aandacht die het verdient - en krijg je gratis toegang tot unieke publicaties, waaronder een aankomend rapport voor De Groene Amsterdammer. Minder om uit te geven? Meld je gratis aan. Ahoy, en welkom aan boord